

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 5Svk/34/2022
Identifikačné číslo súdneho spisu: 7020200296
Dátum vydania rozhodnutia: 27. 02. 2024
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Anita Filová
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2024:7020200296.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Anity Filovej (sudkyňa spravodajkyňa), sudkyne Mgr. Kristíny Babiakovej a sudcu JUDr. Rastislava Dluhoša, PhD., v právnej veci žalobcu (sťažovateľa): X. N. D., adresa trvalého pobytu XXX XX I. XX, nar. X. V. XXXX, proti žalovanému: Centrum právnej pomoci, Kancelária Prešov, so sídlom Masarykova 10, 080 01 Prešov, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. KaPO 4N 23176/2017-4008/2018, ČRZ: 6345/2018 zo 16. januára 2018, konajúc o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach č. k. 7S/108/2020-19 z 20. októbra 2021, takto

rozhodol:

- Najvyšší správny súd Slovenskej republiky mení rozsudok Krajského súdu v Košiciach č. k. 7S/108/2020-19 z 20. októbra 2021 tak, že zrušuje rozhodnutie žalovaného č. KaPO 4N 23176/2017-4008/2018, ČRZ: 6345/2018 zo 16. januára 2018 a vec v r a c i a žalovanému na ďalšie konanie.
- Žalobcovi p r i z n á v a právo na úplnú náhradu dôvodne vynaložených trov kasačného konania, ako aj konania pred správnym súdom.

odôvodnenie:

I. Priebeh administratívneho konania

1. Žalobca požiadala dňa 12. januára 2018 žalovaného o poskytnutie právnej pomoci v konaní pred správnym súdom o preskúmanie rozhodnutia mesta I. č. 179152012 z 29. júna 2017 (o vyrubení úroku z omeškania vo výške 5,02 eur za nezaplatenie druhej splátky dane z nehnuteľností za rok 2012, a to za obdobie od 2. októbra 2012 do 1. októbra 2016) v spojení s rozhodnutím Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky č. 1416112/2017 z 27. októbra 2017 (potvrdzujúce prvostupňové rozhodnutie správcu dane).

2. Žalovaný napadnutým rozhodnutím žalobcovi nepriznal nárok na poskytovanie právnej pomoci. Poukázal na § 6 ods. 1 písm. c) zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. (ďalej len „zákon o poskytovaní právnej pomoci“), podľa ktorého vznikne právo na poskytovanie právnej pomoci, o. i. aj vtedy, ak hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčísliť v peniazoch. Keďže hodnota sporu, s ktorým sa žalobca na žalovaného obrátil (vo výške 5,02 eur, teda sumy vyrubenej dane z nehnuteľností), neprevyšuje hodnotu minimálnej mzdy (v danom čase 480 eur), pre nesplnenie jednej z kumulatívnych podmienok podľa § 6 zákona o poskytovaní právnej pomoci žalobca nemal právo na poskytnutie právnej pomoci.

II. Priebeh konania pred správnym súdom a jeho rozhodnutia

3. Proti rozhodnutiu žalovaného podal žalobca správnu žalobu na Krajský súd v Prešove, ktorý ju uznesením č. k. 5 S 19/2018-13 z 3. apríla 2018 postúpil na Krajský súd v Košiciach (ďalej aj ako „krajský súd“ alebo „správny súd“).

4. Rozsudkom Krajského súdu v Košiciach č. k. 6 S 79/2018-50 z 5. septembra 2019 (prvým v tejto veci) bolo napadnuté rozhodnutie žalovaného zrušené a vec bola vrátená žalovanému na ďalšie konanie. Správny súd uviedol, že výšku vyrubeného úroku z omeškania nie je možné považovať za hodnotu sporu; predmetom konania je preskúmanie zákonnosti rozhodnutia, ktorú nie je možné vyčísliť či posudzovať v peniazoch. Súladnosť rozhodnutia s právnymi predpismi je skutočnosť sama o sebe peniazmi neoceniteľnou. Správny súd ďalej poukázal na spôsob výpočtu tarifnej odmeny advokáta, ktorá sa neurčuje podľa hodnoty predmetu sporu, ako aj na spôsob výpočtu súdnych poplatkov v správnom súdnictve, ktorých suma je fixne daná a nezávisí od hodnoty predmetu konania.

5. Žalovaný podal kasačnú sťažnosť. Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom sp. zn. 3 Sžk 4/2020 z 26. júna 2019 zrušil v poradí prvý rozsudok č. k. 6 S 79/2018-50 z 5. septembra 2019. Najvyšší súd Slovenskej republiky uviedol, že ustanovením určitých podmienok prístupu k právnej pomoci zákonodarcu nemal za cieľ nejakým spôsobom negatívne zasiahnuť do práva na súdnu a inú právnu ochranu, práve naopak, prebral na seba pozitívny záväzok vo vzťahu k občanom v núdzi, a to v rozsahu, ktorý je prijateľný z hľadiska dlhodobej udržateľnosti. Bolo by totiž neúnosné, pokiaľ by sa právna pomoc v rozsahu, v akom ju garantuje citovaný zákon, poskytovala v absolútne všetkých prípadoch, t. j. bez stanovenia určitých racionálnych limitov a bez stanovenia rozsahu oblastí, v ktorých sa poskytuje. Nakoľko preskúmanie zákonnosti rozhodnutia správneho orgánu možno subsumovať pod pojem „spor“, je potrebné zaoberať sa v každom jednotlivom prípade otázkou, či je možné vyčísliť hodnotu tohto sporu. Aj napriek tomu, že primárnym predmetom tohto typu „spor“ je posúdenie zákonnosti ako určitej peniazmi neoceniteľnej kategórie, v konečnom dôsledku nemožno opomenúť ani sekundárny aspekt tohto sporu, ktorým je vyčíslené peňažné plnenie v rozhodnutí, v danom prípade úrok z omeškania vo výške 5,02 euro. Pokiaľ by žalobca bol v konaní, pre ktoré žiadal poskytnutie právnej pomoci, úspešný a rozhodnutie správneho orgánu by bolo zrušené ako nezákonné, nevznikol by mu úbytok na majetku vo výške 5,02 euro, pričom ak by naopak nebol úspešný, takýto úbytok vo výške 5,02 euro by mu vznikol. Skutočnosť, že úkon právnej služby v správnom súdnictve je určený podľa tarify a nepočíta sa z hodnoty sporu, sama o sebe nevyvracia skutočnosť, že posúdenie hodnoty sporu na účely poskytnutia právnej pomoci nie je možné. Posúdenie hodnoty sporu, ak je táto vyčísliteľná, je prostriedkom pre zabezpečenie hospodárneho nakladania so štátnymi prostriedkami. Trovy právneho zastúpenia v prípade tzv. bagateľných sporov totiž spravidla značne prevyšujú hodnotu sporu tak, ako by tomu bolo v prejednávanej veci. Uvedené je odrazom určitej racionality, že pri bagateľných sporoch sa právna pomoc neposkytne. Najvyšší súd Slovenskej republiky poukázal i na vec Ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 122/2016, keď ani tento súd takéto spory spravidla nepreskúma, pričom uvádza, že: v prípadoch, keď sťažnosť smeruje proti rozhodnutiu orgánu verejnej moci, v ktorom ide zjavne o bagateľnú sumu, poskytuje ústavný súd ústavnoprávnu ochranu sťažovateľom len v celkom výnimočných prípadoch, ak sťažnosť signalizuje, že došlo k zásahu do základných práv alebo slobôd v mimoriadne závažnom rozsahu.

6. Viazanúcn právny názorom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Krajský súd v Košiciach v poradí druhým rozsudkom správnu žalobu zamietol dôvodiac tým, že predmetom posudzovania je poskytnutie právnej pomoci týkajúcej sa vyrubeného úroku z omeškania 5,02 eur, čo je menej ako je výška minimálnej mzdy v roku 2018, 480 eur. Nebola tak splnená podmienka podľa § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci. K ospravedlneniu žalobcu z pojednávania z dôvodu absencie autobusových a vlakových spojov správny súd uviedol, že vzhľadom na cestovné poriadky, ktoré si zadovážil, je zrejmé, že žalobca mal k dispozícii viaceré spoje tak, aby stihol prísť na pojednávanie včas. K ospravedlneniu žalobcu z pojednávania z rodinných dôvodov správny súd uviedol, že žalobca tieto nekonkretizoval. Preto jeho žiadosti podľa § 115 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „SSP“) správny súd nevyhovел a konal v jeho neprítomnosti (ako aj neprítomnosti žalovaného) podľa § 114 SSP.

7. Pokiaľ ide o námietku žalobcu, týkajúcu sa porušenia princípu právnej istoty s poukazom na predchádzajúcu rozhodovaciu prax žalovaného i súdov, túto podľa názoru správneho súdu nebolo možné akceptovať s poukazom na to, že aj keď je pravdou, že rozhodovacia prax v uvedených súvislostiach jednotná nebola, postupom času došlo k jej zjednoteniu Najvyšším súdom Slovenskej republiky. Žalobcov spor je preto možné považovať za spor, ktorého hodnotu možno vyčísliť v peniazoch, čo je už ustáleným právnym názorom a reprezentuje súčasnú rozhodovaciu prax Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, resp. Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky.

III. Kasačná sťažnosť a priebeh konania na kasačnom súde

8. Proti v poradí druhému rozsudku správneho súdu podal žalobca kasačnú sťažnosť z dôvodov podľa § 440 ods. 1 písm. f), g) a h) SSP a navrhol napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť správne mu súdu na ďalšie konanie.

9. Nesprávne právne posúdenie sťažovateľ vnímal v nesprávnom posúdení pojmu „spor“ a „hodnota sporu“. Rovnako poukazoval na to, že sa správny súd mal odkloniť od ustálenej rozhodovacej praxe kasačného súdu a že porušil jeho právo na spravodlivý proces tým, že pojednávanie neodročil.

10. Žalovaný sa vyjadril v tom smere, že kasačná sťažnosť nie je dôvodná.

IV. Argumentácia Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky

11. Vec bola predložená Najvyššiemu správne mu súdu Slovenskej republiky (ďalej aj ako „Najvyšší správny súd“ alebo „kasačný súd“) dňa 18. júla 2022. Po tom, čo bola vec náhodným spôsobom pridelená do piateho senátu Najvyššieho správneho súdu, bola v tomto senáte pridelená ako sudkyňi spravodajkyňi sudkyňi JUDr. Anite Filovej. Na základe § 27a ods. A rozvrhu práce Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky na rok 2023 v znení jeho opatrenia č. 5 bola vec prerozdelená do ôsmeho senátu Najvyššieho správneho súdu, ktorý o nej konal a rozhodol zložením: predsedníčka senátu JUDr. Anita Filová (sudkyňa spravodajkyňa), sudkyňa Mgr. Kristína Babiaková a sudca JUDr. Rastislav Dlugoš, PhD.

12. Uznesením sp. zn. 5 Sžk 13/2021 z 10. novembra 2022 kasačný senát č. 3 postúpil vec vedenú pod sp. zn. 5 Sžk 13/2021 2021 veľkému senátu Najvyššieho správneho na prejednanie a rozhodnutie o právnej otázke, či je rozhodnutie správneho orgánu ukladajúce povinnosť zaplatiť určitú sumu taký predmet konania v správnom súdnictve, ktorého hodnotu možno vyčísliť v peniazoch na účely § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci. Z uvedeného dôvodu senát konajúci v práve posudzovanej veci vyčkal na rozhodnutie veľkého senátu o vyššie opísanej právnej otázke, keď podľa § 100 ods. 2 písm. a) SSP je prerušenie takéhoto konania fakultatívne.

13. Rozsudkom sp. zn. 19 SVs 3/2022 z 30. januára 2024 veľký senát k prezentovanej otázke uviedol:

„17. Veľký senát v prvom rade v súvislosti s otázkou predmetu sporu v správnom súdnictve ustálil, že primárnou úlohou správneho súdnictva je poskytovať ochranu právam a právom chráneným záujmom fyzických a právnických osôb v oblasti verejnej správy (§ 2 ods. 1 SSP). Túto ochranu však správne súdnictvo nezabezpečuje tým, že priamo rozhoduje o subjektívnych právach účastníkov súdneho konania, ale tým, že preskúmava výsledky činnosti orgánov verejnej správy, ktorými dochádza k zásahom do základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb (§ 2 ods. 2 SSP). Predmetom konania/sporu v rámci správneho súdnictva je teda „zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, opatrení orgánov verejnej správy a iných zásahov orgánov verejnej správy,“ poskytovanie ochrany pred nečinnosťou a rozhodovanie v ďalších veciach určených zákonom (§ 6 ods. 1 SSP). Takto formulovaný predmet sporu/konania v správnom súdnictve nie je možné vyčísliť v peniazoch, hoci sa môže týkať aj konkrétnej finančnej povinnosti alebo finančného nároku.

18. Predmetom sporu v správnom súdnictve je preskúmanie zákonnosti rozhodnutia správneho orgánu (hoc aj peňažne neoceniteľné), pričom len sekundárne je správny súdny konaním dotknutá aj konkrétna a vymedzená finančná povinnosť uložená administratívnym rozhodnutím.

19. Podporujúc vyššie prezentované závery veľký senát poukazuje aj na to, že predmet konania v správnom súdnictve sa považuje bezvýnimčne za neoceniteľný aj na účely výpočtu náhrady trov konania či súdnych poplatkov. Na účely určenia základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby sa aplikuje § 11 ods. 4 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o odmenách a náhradách advokátov, a nie § 10 predmetnej vyhlášky, vychádzajúci z hodnoty sporu. Rovnako sa súdny poplatok určuje v správnom súdnictve pevnou sumou (príloha 1, položka č. 10 zákona o súdnych poplatkoch) a nie sumou vypočítanou z hodnoty predmetu konania (príloha 1, položka č. 1 písm. a) zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a o poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov, ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“). Obdobne v civilnom sporovom konaní je pri žalobe na určenie, či tu právo je alebo nie je, stanovený súdny poplatok pevnou sumou, keďže predmet konania nie je možné oceniť peniazmi, hoci by posudzované právo mohlo znieť na zaplatenie konkrétnej sumy (príloha 1, položka č. 1 písm. b) zákona o súdnych poplatkoch).

IV.B Úmysel zákonodarcu

20. Veľký senát tiež ustálil, že nebolo cieľom a ani úmyslom zákonodarcu, ktoré boli pretavené do § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci, aby bol predmet sporu v správnom súdnictve vyčíslňovaný v peniazoch. Z dôvodovej správy k zákonu o poskytovaní právnej pomoci (osobitná časť

k § 6 až 8) možno vyvodiť, že prechod od bezplatného právneho poradenstva k poskytovaniu právnej pomoci na základe vymedzených podmienok „predstavuje zlepšenie minimálnej právnej ochrany, ktorú zakotvuje Ústava Slovenskej republiky. Štát žiadnym spôsobom negatívne nezasahuje do práva na súdnu a inú právnu ochranu. Práve naopak, preberá na seba pozitívny záväzok vo vzťahu k občanom v núdzi, a to v rozsahu, ktorý je prijateľný z hľadiska dlhodobej udržateľnosti.“ Právo na poskytnutie právnej pomoci zákonodarca previazal s tromi podmienkami (i) stavom materiálnej núdze žiadateľa, (ii) absenciou zrejmej bezúspešnosti sporu a (iii) hodnotou sporu prevyšujúcou minimálnu mzdu v prípade sporov s oceníteľnou hodnotou sporu.

21. Pri podmienke hodnoty sporu „návrh predkladateľa vychádza z logickej premisy, aby náklady, ktoré štátu vzniknú v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci neboli v zjavnom negatívnom pomere k celkovej hodnote sporu. Predpokladá sa, že v takýchto prípadoch by účastník ani inak nevyužil odbornú právnu pomoc, a to z hľadiska jej ekonomickej neefektívnosti. Vyňaté sú spory, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčíslieť v peniazoch.“

22. Uvedenú úvahu zákonodarcu je podľa veľkého senátu potrebné vnímať z kontextu princípu bezrozpornosti právneho poriadku. V občianskoprávných sporoch totiž zákon v zásade zakotvuje len fakultatívne právne zastúpenie (§ 24 až § 28 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, ďalej len „OSP“; čl. 13 ods. 1 a 2 a § 89 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok, ďalej len „CSP“). Inými slovami, neposkytnutie právnej pomoci osobe v núdzi v bežných civilných sporoch s ohľadom na hodnotu sporu nespôsobuje nemožnosť nárok uplatniť na súde, a teda neobmedzuje prístup k súdu. Ale reflektuje na logickú úvahu, že ide o spor, kde by si bežná fyzická osoba pravdepodobne nezvolila právne zastúpenie z dôvodu neefektívnosti a svoj nárok by prípadne uplatnila na súde bez využitia právneho zastúpenia. Právna úprava umožňujúca osobe uplatniť jej nárok nižšej hodnoty na súde i keď bez právneho zastúpenia, pokiaľ pre nezastúpenú osobu garantuje primerané procesné uľahčenia (poučovacia povinnosť), nevytvára diskonformitu s čl. 46 ods. 1 Ústavy (OROSZ, L.; SVÁK, J. a kol.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021, str. 603).

23. V správnom súdnictve je však situácia odlišná, keďže požiadavka právneho zastúpenia je a bola aj v minulosti vo väčšinej agende obligatórna (§ 250a OSP; § 49 ods. 1 SSP). Nesplnenie povinnosti právneho zastúpenia v konaní pred správnym súdom je pritom sankcionované odmietnutím žaloby (§ 98 ods. 1 písm. f) SSP). Osoba v núdzi preto nemá pred sebou voľbu, či svoj nárok uplatní s využitím alebo bez využitia právnej pomoci. Nejde teda o ekonomickú úvahu či úvahu založenú na princípe efektivity. Neposkytnutie právnej pomoci pre osobu vo finančnej núdzi v správnom súdnictve de facto znamená stratu možnosti žalovať - brániť svoje právo a zamedzuje sa jej tým prístup k súdu.

24. Výklad, v zmysle ktorého by bolo možné v správnom súdnictve podmieňovať poskytnutie právnej pomoci hodnotou sporu a v konečnom dôsledku znemožniť účastníkovi konania aspoň jeden stupeň súdneho prieskumu, by tak bol v rozpore so zákonodarcom deklarovaným cieľom (i) zlepšenia minimálnej právnej ochrany osôb v núdzi, (ii) negatívne by zasahoval do práva na súdnu a inú právnu ochranu osôb v núdzi a (iii) odkazoval by na predpoklad a ekonomickú úvahu/rozhodnutie, ktoré účastníci konania v správnom súdnictve bez rizika straty sporu (a tým akceptovania zásahu do svojich základných práv a slobôd) nemajú.

25. Veľký senát skúmal aj z hľadiska proporcionality a racionality, či by náklady, ktoré môžu potenciálne štátu vzniknúť v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci vo veciach správneho súdnictva, neboli v zjavnom negatívnom pomere k sume, ktorú bol účastník konania zaviazaný zaplatiť na základe právoplatného rozhodnutia správneho orgánu. Vychádzajúc z ustanovenia § 14a ods. 1 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o odmenách a náhradách advokátov je odmena advokáta za zastupovanie v správnom súdnictve stanovená paušálnou sumou 130,- €. Uvedenú sumu dal veľký senát do pomeru jednak k sumám, ktoré by mohol byť účastník konania povinný zaplatiť rozhodnutím správneho orgánu (minimálna mzda v roku 2022 predstavovala sumu 646,- €, pričom toto je aj hranica hodnoty sporu, pod ktorú nemožno priznať bezplatnú právnu pomoc podľa § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci) a tiež k prípadnému následku - zamedzeniu prístupu žalobcu k súdu, a preto ani z hľadiska proporcionality nevyhodnotil záver o potrebe poskytnúť právnu pomoc aj v správnom súdnictve za iracionálny.

IV.C Ústavné princípy

26. Veľký senát poukazuje aj na ústavný rozmer predmetnej právnej otázky a požiadavku ústavne konformného výkladu § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci (rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 306/2010 zo dňa 8. decembra 2010, sp. zn. I. ÚS 212/06 zo dňa 28. júna 2006, sp. zn. II. ÚS 142/2015 zo dňa 10. marca 2015, publikované v ZNaUÚS pod č. 58/2015).

27. Vychádzajúc z čl. 46 ods. 1 Ústavy má každý právo na prístup k súdu. Toto právo je čl. 46 ods. 2 Ústavy rozšírené a konkretizované ako právo na prístup k súdu oprávnenému preskúmať zákonnosť rozhodnutia orgánu verejnej správy, pričom z právomoci súdu nemôže byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd. Právo na prístup k súdu vymedzené v čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy bližšie vymedzujú osobitné právne predpisy (čl. 46 ods. 4 a čl. 51 ods. 1 Ústavy). Toto právo môže podliehať rôznym obmedzeniam, ktoré však musia spĺňať prísne ústavné požiadavky - musia sledovať legitímny cieľ, musia byť primerané a nesmú odopierať podstatu a zmysel ústavne garantovaných práv (čl. 13 ods. 4 Ústavy). Podstatou práva na prístup k súdu v rámci správneho súdnictva vymedzeného v čl. 46 ods. 2 Ústavy je pritom umožniť tomu, kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, obrátiť sa na súd, ak sa takéto rozhodnutie týka základných práv a slobôd. Teda umožniť dotknutej osobe brániť sa voči zásahu do svojich základných práv a slobôd výkonom verejnej moci zo strany orgánov verejnej správy.

28. V právnom poriadku možno nájsť viacero obmedzení týkajúcich sa práva na prístup k súdu. Vo všeobecnosti ide najmä o súdne a iné poplatky (zákon o súdnych poplatkoch), či právnu úpravu lehôt (napr. § 181 ods. 1 až 4 SSP). Správne súdnictvo je v porovnaní s inými časťami súdnej sústavy (civilné a trestné súdnictvo) špecifické aj osobitným obmedzením prístupu k súdu - široko formulovanou povinnosťou právneho zastúpenia (§ 49 ods. 1 SSP). Obligatórne právne zastúpenie sa pritom v podstatnej časti súdnych sporov v rámci správneho súdnictva nevzťahuje len na konanie o kasačnej sťažnosti (ako osobitného opravného prostriedku smerujúceho najvyššej súdnej inštancii v rámci správneho súdnictva), ale už na konanie pred správnym súdom.

29. Kasačný súd už opakovane judikoval, že požiadavka obligatórneho právneho zastúpenia nie je samoučelná, ale „... vyplýva z povahy správneho súdnictva, v ktorom sa preskúmava zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov. V prejednávanej veci je povinnosť kvalifikovaného právneho zastúpenia daná tak v konaní pred krajským súdom, ako aj v kasačnom konaní, pričom táto legitímna požiadavka má prispieť k profesionalite konania a sleduje sa ňou v prvom rade ochrana práv žalobcu, resp. sťažovateľa, ako účastníkov súdneho preskúmovacieho konania, v ktorom sa v rozhodujúcej miere riešia právne otázky a medzi účastníkmi je často sporným len výklad právnych predpisov“ (rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 10 Asan 29/2019 zo dňa 11. decembra 2019, bod 18, obdobne tiež rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Sžfk 28/2019 zo dňa 11. júla 2019, sp. zn. 5 Sžfk 27/2018 zo dňa 12. septembra 2019 a iné). Uvedený záver veľký senát nespochybňuje, ale pripomína, že hoci samotná požiadavka právneho zastúpenia v správnom súdnom konaní, i keď obmedzujúca prístup k súdu, nie je rozporná s čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy a ani s čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), môže sa takou stať v prípade excesívneho, formalistického uplatňovania bez ohľadu na ňou sledovaný legitímny cieľ, podmienku primeranosti a požiadavku zachovania podstaty práva na spravodlivý proces (mutatis mutandis rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci DYLUŠ proti Poľsku zo dňa 23. septembra 2021, sťažnosť č. 12210/14, body 41 až 42, 45 a 46, ako aj WILLEMS a GORJON proti Belgicku zo dňa 21. septembra 2021, sťažnosť č. 74209/16 a 3 ďalšie, body 85 až 88).

30. Pokiaľ zákonodarca zavádza požiadavku obligatórneho právneho zastúpenia v súdnom konaní, s ohľadom na podstatu práva podľa čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy (teda zachovanie efektívnej a reálnej možnosti prístupu účastníka konania k súdu), vzniká mu pozitívna povinnosť zabezpečiť potrebnú právnu pomoc osobám, ktoré si ju nemôžu dovoliť. Teda musí zabezpečiť, aby požiadavka právneho zastúpenia (či právneho vzdelania) nezabraňovala osobám nedisponujúcim dostatkom finančných prostriedkov domáhať sa svojich práv na súde (HUSSEINI, F.; BARTOŇ, M.; KOKEŠ, M.; KOPA, M. a kol.: Listina základných práv a slobôd. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 1058; OROSZ, L.; SVÁK, J. a kol.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021, str. 603-604).

31. Výklad vylučujúci možnosť priznať právnu pomoc osobám v núdzi s ohľadom na tvrdenú nízku hodnotu predmetu sporu v správnom súdnictve má za následok odmietnutie spravodlivosti vo vzťahu k týmto osobám a znemožnenie ich prístupu k súdu. A to nie len pri osobitných opravných prostriedkoch v správnom súdnictve (pri podaní kasačnej sťažnosti), ale odníma im možnosť vôbec žalovať zákonnosť rozhodnutia pred správnym súdom. Tento stav podľa veľkého senátu zasahuje do podstaty práva na prístup k súdu podľa čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy. A to aj vo vzťahu k takým rozhodnutiam správnych orgánov, ktorými dochádza k ukladaniu peňažných povinností, a teda aj do zásahu do práva týchto osôb na majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy.

32. Veľký senát pripúšťa, že veľmi nízka (bagateľná) hodnota finančnej povinnosti tvoriaca predmet administratívneho rozhodnutia, ktorého zákonnosť sa má preskúmať, môže byť dôvodom pre čiastočné obmedzenie prístupu dotknutých osôb k súdu, avšak z hľadiska princípu primeranosti o tom možno

uvažovať až pri právnej pomoci spojenej s podaním kasačnej sťažnosti, čo nie je prípad posudzovanej veci.

33. Na základe doteraz uvedenej argumentácie preto veľký senát uzatvára, že na účely § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci je potrebné považovať predmet správneho súdneho konania (sporu) za taký, ktorého hodnotu nie je možné vyčíslieť v peniazoch. A to ani v prípade, ak je predmetom správneho súdneho prieskumu rozhodnutie správneho orgánu ukladajúce povinnosť zaplatiť určitú sumu. Veľký senát sa stotožnil s predkladajúcim senátom v tom, že je potrebné sa odchýliť pri riešení nastolenej právnej otázky od doterajšej rozhodovacej činnosti kasačného súdu (bod 11 tohto rozsudku).“

V. Záver

14. Vychádzajúc z právnych názorov veľkého senátu, ktoré sú pre kasačné senáty záväzné (§ 466 ods. 3 SSP), tu konajúci senát č. 8 kasačného súdu po zistení, že kasačná sťažnosť sťažovateľa bola podaná včas (§ 443 ods. 1 SSP), oprávnenou osobou (§ 442 ods. 1 SSP) a je prípustná (§ 439 ods. 1 SSP), po preskúmaní napadnutého rozsudku správneho súdu v medziach sťažnostných bodov uplatnených sťažovateľom (§ 453 ods. 2 SSP) spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu, dospel k záveru, že kasačná sťažnosť je dôvodná.

15. Keďže napadnutý rozsudok správneho súdu vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci [§ 440 ods. 1 písm. g) SSP] a rovnakou vadou [nezákonnosťou] trpí aj rozhodnutie žalovaného [§ 191 ods. 1 písm. c) SSP], no správny súd žalobu sťažovateľa zamietol, kasačný súd postupom podľa § 462 ods. 2 SSP a § 191 ods. 1 písm. c) SSP zmenil napadnutý rozsudok správneho súdu tak, že zrušil rozhodnutie žalovaného a vec mu vrátil na ďalšie konanie. V ďalšom konaní je žalovaný podľa § 469 SSP viazaný právnym názorom kasačného súdu obsiahnutým v bode 12 tohto rozsudku.

16. Ďalšia námietka sťažovateľa, týkajúca sa odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe zo strany správneho súdu, nemôže obstáť, pretože v práve posudzovanej veci bol konajúci správny súd viazaný zrušujúcim rozhodnutím nadriadeného súdu v zmysle § 469 SSP, a nemal tak možnosť takéto rozhodnutie nerešpektovať. Navyiac, rozchádzajúca sa prax senátov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky k otázke výkladu § 6 ods. 1 písm. c) zákona o poskytovaní právnej pomoci bola zjednotená práve vyššie citovaným rozhodnutím veľkého senátu Najvyššieho správneho súdu.

17. Pokiaľ ide o námietku sťažovateľa, že pojednávanie pred správnym súdom malo byť odročené (z dôvodu nedostupnosti spojov a z rodinných dôvodov), kasačný súd sa stotožňuje so závermi správneho súdu, že rodinné dôvody sťažovateľ nijako bližšie nekonkretizoval a z prehľadu cestovných poriadkov autobusov a vlakov (č. l. 16-18 spisu Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 7 S 108/2020) vyplýva, že čas pojednávania v tejto veci (9:15 h) by sťažovateľ stihol, keď napr. posledný stihnuteľný spoj autobus/vlak by vyrážal zo l. dňa 20. októbra 2021 - deň pojednávania v tejto veci - o 6:57 h a prišiel by do Košíc o 8:41 h.

18. Navyiac, podľa § 114 SSP, ak sa riadne predvolaní účastníci konania alebo ich zástupcovia na pojednávanie nedostavia, môže sa vec prejednať a rozhodnúť v ich neprítomnosti; konanie sa nesmie z tohto dôvodu prerušiť. Správny súd sťažovateľa riadne predvolal, no tento sa na pojednávanie nedostavil. Súčasne nebola splnená podmienka uvedená v § 115 SSP, teda že nastali dôležité dôvody pre odročenie pojednávania, pretože dôvody tvrdené sťažovateľom sa nepreukázali, resp. neboli dané.

19. O trovách konania rozhodol Najvyšší správny súd podľa § 467 ods. 1, ods. 2 SSP v spojení s § 167 ods. 1 SSP tak, že úspešnému žalobcovi priznal právo na náhradu trov konania za konania vedené pred správnym súdom (sp. zn. 6 S 79/2018 a 7 S 108/2019), ako aj za konania vedené pred kasačným súdom. O výške náhrady trov konania rozhodne Správny súd v Košiciach samostatným uznesením.

20. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3:0 (§ 463 SSP v spojení s § 139 ods. 4 SSP).

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu opravný prostriedok nie je prípustný.